

7. LÄHES VALMIIT, JATKOLINJAUSTA EDELLYTTÄVÄT

Hankkeet, jotka voidaan toteuttaa nykyisillä määrärahoilla (ministeriön htv-tarpeet kuitenkin arvioitava erikseen)

7.1 * Perustetaan Oikeuspalveluvirasto, YOO

Keskeinen sisältö ja tavoite: Oikeuspalveluviraston perustamisella kuuden oikeusapu- ja edunvalvontapiirin hallintotehtävät sekä oikeusministeriölle nykyisin kuuluvat keskushallintoviranomaisen tehtävät siirtyvät perustettavalle virastolle. Muutos selkiyttää valtion hallintoa ja luo paremmat edellytykset järjestää laadukkaita ja yhdenmukaisempia palveluja koko maassa

Toteutustapa: Valtakunnallisen viraston perustaminen toteutetaan lainvalmistelu- ja siirtohankkeina.

Aikataulu: Oikeuspalveluviraston perustaminen on aloitettu edellisellä hallituskaudella. Valmistelua jatketaan aiemman suunnittelun pohjalta.

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto): OM/YOO, KRO; STM,

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa. Viraston perustamisen toimeenpanoon on varauduttu toimintamenoissa.

Keskinäisriippuvuus (muihin tavoitteisiin/HO korttikirjauksiin (henkilöt/asiat/muut ministeriöt): Mikäli Oikeuspalveluvirasto perustetaan, sovittelun siirto toteutetaan sen jälkeen.

Vaikuttavuus: Kun Oikeuspalveluvirasto perustetaan, hallinto yksinkertaistuu ja palvelujen tarjonta yhdenmukaistuu.

7.2 Lisätään kalatalousmaksu tai –velvoite uutena määräyksenä vesivoimalaitoksen vesitalouslupaun, YOO

(osa vesilakikorttia)

Hankkeet, jotka edellyttävät lisämäärärahaa

7.3 * Perustetaan oikeushallinnon erityisviranomainen, HOO; 0,5 milj. euroa v. 2024 lukien

Keskeinen sisältö ja tavoite: Hallinnonalalle perustetaan Oikeushallinnon erityisviranomaiset -virasto, johon kootaan hallinnollisesti 11 itsenäistä viranomaista: konkurssiasiamies, lapsiasiavaltuutetun toimisto, tasa-arvovaltuutetun toimisto, tiedusteluvalvontavaltuutettu, tietosuojavaltuutetun toimisto, yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto, vanhusasiavaltuutettu, Euroopan kriminaalipoliitiikan instituutti, Onnettomuustutkintakeskus, kuluttajariitalautakunta ja oikeudenkäyntiavustajalautakunta. Näistä suurimman osan talous- ja henkilöstöhallinnollisia tehtäviä hoidetaan nyt oikeusministeriössä. Tavoitteena on järjestää viranomaisten tuki- ja hallinnolliset palvelut uudelleen niin, ettei niiden itsenäistä asemaa vaaranneta eikä tehtäväkenttää muuteta. Muutoksella tavoitellaan ministeriön tehtävien selkiyttämistä ja viranomaisten hallinnollisten palvelujen järjestämistä siten, että ne palvelevat entistä paremmin toimintaa. Kun tietyt operatiiviset hallintotehtävät siirretään oikeusministeriöltä uuteen virastoon, erityisviranomaisten riippumattomuus ja rakenteellinen etäisyys poliittisesti ohjatusta ministeriöstä korostuu.

Toteutustapa: Asetetaan hanke, joka valmistelee tarvittavat säädökset ja muutoksen toteuttamisen. Valmistelun pohjana käytetään aiempien virastoa koskevia selvityksiä ja vuosina 2021-2022 toteutetun valmistelun aineistoa. Uudistuksen toteuttamiseen on jo tekninen valmius.

Aikataulu: HE 2023 budjettilakina, viraston käynnistyminen vuoden 2024 aikana, kirjanpitoyksiköksi vuoden 2025 alusta

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto) OM / HOO

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Viraston perustamisesta aiheutuu kertaluontoisesti kustannuksia kahdelle vuodelle yhteensä noin 430 000 euroa. Lisäksi esityksestä aiheutuva pysyvä lisämäärärahan tarve olisi noin 0,53 miljoonaa euroa. Lisärahoitus tulisi saada tarkistettuun kehykseen. Merkittävä osa pysyvistä lisäkustannuksista on tarkoitus kattaa hallinnonalan sisäisin järjestelyin.

Esityksestä aiheutuvat kertaluonteiset ja pysyvät menot kohdistuisivat uuden kirjanpitoyksikön sekä uuden viraston hallintopalveluyksikön perustamiseen: henkilöstön palkkaukseen ja Palkeiden palvelumaksuista aiheutuvien menojen kasvuun.

Keskinäisriippuvuus (muihin tavoitteisiin/HO korttikirjauksiin (henkilöt/asiat/muut ministeriöt) Tämä hanke yhdessä oikeusavun ja edunvalvonnan Oikeuspalveluvirastohankkeen kanssa veisi päätökseen oikeusministeriön hallinnonalan rakenteellisen uudistamisen.

Vaikutavuus: Kun hallintotehtäviä kootaan yhteen ja vahvistetaan, resursseja vapautuu viranomaisten sisältötyöhön, mikä pidemmällä aikavälillä parantaa niiden tuottavuutta.

7.4 Uudistetaan lunastuslainsäädännön korvausperusteet, YOO

(osa lunastuslakikorttia)

7.5 Uudistetaan julkisyhteisön korvausvastuuta, YOO; 1 milj. euroa vuosittain

[vahingonkärsijän aseman parantamiseksi ja oikeusvarmuuden lisäämiseksi].

Keskeinen sisältö ja tavoite: Keskeiset julkisyhteisön vahingonkorvausvastuuta koskevat säännökset ovat olleet voimassa lähes muuttumattomina noin 50 vuotta. Julkisyhteisön vahingonkorvausvastuu on erityisesti Euroopan unionin oikeuden ja perus- ja ihmisoikeuksien yhä kasvavan merkityksen vuoksi tiukentunut ja vastuun ala on laajentunut. Myös viranomaisten toiminnan rooli sekä viranomaisten pakkotoimien ala ovat muuttuneet ja laajentuneet. Julkisyhteisön vahingonkorvausvastuuta koskevissa säännöksissä ei ole otettu huomioon näitä muutoksia. Tavoitteena on saattaa julkisyhteisön vahingonkorvausvastuuta koskeva sääntely ajan tasalle ja tarpeellisilta osin uudistaa sitä vastaamaan säännösten muuttunutta soveltamisympäristöä.

Toteutustapa: Valmistellaan hallituksen esitys työryhmän mietinnön (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164562>) ja siitä saadun lausuntopalautteen pohjalta.

Aikataulu: Vahingonkorvauslain uudistaminen on toteutettavissa hallituskauden alkupuolella.

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto) OM, YOO

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Valtion korvausvastuun laajentuminen vapaudenmenetyksistä ja muista pakkotoimien aiheuttamista vahingoista aiheuttaisi vähintään 400 000 euron vuosittaiset kustannukset. Korvaushakemusten käsittelyn keskittäminen Valtiokonttoriin aiheuttaisi arviolta 300 000 euron vuosittaiset kustannukset ja mahdollisesti saman suuruusluokan kertaluonteisen kustannuksen tietojärjestelmien päivittämisen johdosta. Tuomioistuinten työmäärään vaikutus olisi noin kaksi henkilötyövuotta ja oikeusapukulujen lisäys 50 000 euroa vuosittain.

Vaikuttavuus:

Julkisyhteisön korvausvastuuta koskevien säännösten uudistaminen lisää kansalaisten oikeusvaltiota kohtaan tuntemaa luottamusta ja parantaa perus- ja ihmisoikeuksien suojaa. Uudistuksella turvataan ajantasainen, helposti sovellettava ja ymmärrettävä yhteiskunnan peruslainsäädäntö.

7.6 Uudistetaan maakaaren sääntely sähköisen kiinteistönkaupan ja lainhuudon automatisoinnin edistämiseksi, YOO

Keskeinen sisältö ja tavoite: Kymmenen vuotta sitten voimaan tulleen sähköisen kiinteistönkaupan toteutus ei ole onnistunut, vaan sähköinen kiinteistönkauppa on jäänyt vähäiseksi (jatkuvasti alle 10 % kaikesta kiinteistönkaupasta). Keskeiseksi syyksi on arvioitu, ettei viranomaisen lain mukaan ylläpitämässä sähköisessä kaupankäyntijärjestelmässä voida riittävästi hallita kaikkia kiinteistönkauppaan liittyviä toimia. Yksityisten kiinteistönkaupan järjestelmien sallimisen myötä voidaan tarjota parempia palveluita ja helpottaa kiinteistönkauppojen tekemistä. Tällaisia palveluita voidaan jatkuvasti kehittää innovatiivisesti ja asiakkaiden tarpeita vastaavasti. Sähköisen kiinteistönkaupan yleistyminen luo samalla edellytykset lainhuudon automatisoinnille, mikä tehostaa olennaisesti kirjaamisviranomaisen (Maanmittauslaitos) toimintaa. Myös tällaisessa sähköisessä kiinteistön kaupassa voidaan turvata kiinteistönkaupan oikeusvarmuus ja viranomaisten tietojensaanti kaupoista. Tavoitteena on uudistaa kiinteistön kauppaa ja lainhuudatusmenettelyä koskeva sääntely tavalla, joka tekee laajasti mahdolliseksi kokonaan sähköisen kiinteistönvaihdannan ja automaattisen lainhuudatusmenettelyn.

Toteutustapa: Esivalmistelu ministeriössä virkatyönä, lainsäädäntömuutokset tarvittaessa työryhmässä, jossa kiinteistönvaihdannan keskeisten toimijoiden edustus (ja tarvittaessa seurantarayhmä)

Aikataulu: Esivalmistelu 2024–2025, työryhmä 2025–2026 ja HE 2026

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto) oikeusministeriö (YOO).

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Alustavan kustannusarvion mukaan yksityisten kaupankäyntijärjestelmien ja lainhuudon automatisoinnin perustamiskustannukset voisivat olla n. 1,5-2 miljoonan euron luokkaa ja vuosittaiset ylläpitokustannukset joitakin satoja tuhansia euroja. Laajamittaisen sähköisen kiinteistönkaupan ja automaattisen lainhuudon myöntämisen on alustavasti arvioitu tuottavan vuositasolla n. 10 miljoonan euron kustannussäästöt. Säästö syntyy pääosin henkilöstökustannuksista, kun mahdollisuudet automaattisen päätöksenteon hyödyntämiseen ovat erittäin laajat.

Keskinäisriippuvuus: Hankkeella yhteys MMM hallinnonalaan.

Vaikutavuus: Sähköisen kiinteistönkaupan ja lainhuudon automatisoinnin tuottamat ajantasaiset kiinteistön omistajatiedot luovat pohjan kiinteän omaisuuden tehokkaalle hyödyntämiselle mm. asumisen järjestämiseen, elinkeinotoimintaan, yhdyskuntarakentamiseen sekä näiden rahoitukseen. Sähköisiä palveluita ja kiinteistönkauppaa voidaan kehittää palvelumuotoilun avulla asiakasystävällisiksi. Kiinteistönluovutusten vuosittaiset määrät ja kauppahinnat ovat nousseet tasaisesti vuosina 2017-2021. Esimerkiksi vuonna 2020 tehtiin 70 540 kiinteistönkauppaa, joiden yhteenlaskettu arvo oli 8,9 mrd. euroa ja vuonna 2021 tehtiin 75 506 kiinteistönkauppaa kauppahinnan ollessa yhteensä 10,8 miljardia euroa.

Sähköisessä kaupassa ja viranomaisasioinnissa tietojen automaattisella käsittelyllä säästetään huomattavasti aikaa ja kustannuksia. Tehokkuusedut korostuvat suurten tieto- ja tapausjoukkojen hallinnassa eri toimijoiden kannalta, kuten ammattimaisessa vaihdannassa ja luotonannossa sekä lainhuuto- ja kiinnitysrekisterin, ylläpidossa. Laajamittainen sähköinen toiminta ja palveluiden saatavuus mahdollistavat uudenlaisten kiinteistönvaihdannan palveluiden kehittämisen.

7.7 Uudistetaan rikosvahinkolakia rikoksen uhrien ja henkirikoksen uhrin läheisten aseman parantamiseksi, YOO; 3,9 milj. euroa vuosittain

Keskeinen sisältö ja tavoite: [Rikosvahinkolain nojalla valtion varoista rikosten uhreille maksettavien korvausten enimmäismäärät ovat eräiltä osin jääneet jälkeen tuomioistuimissa vahingonkorvauslain nojalla tuomituista korvauksista. Henkirikosten uhrin läheisten asema ei ole parantunut lain aiempien muutosten yhteydessä tavoitellulla tavalla.]

Uudistetaan rikosvahinkolakia muun muassa korottamalla aineettomien vahinkojen korvausten enimmäismääriä ja säätämällä henkirikosten uhrin läheisille oikeus saada korvausta kuolemantapauksen aiheuttamasta kärsimyksestä. Tavoitteena on myös tehdä uudistuksia korvausasioiden käsittelyn tehostamiseksi Valtiokonttorissa.

Toteutustapa: Valmistellaan hallituksen esitys työryhmän mietinnön (linkki tähän) ja siitä saatavan lausuntopalautteen pohjalta.

Aikataulu: Toteutettavissa hallituskauden alkupuolella.

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto): OM, YOO

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Vaikutukset valtion talouteen: Valtion varoista maksettavien korvausten määrä lisääntyisi enimmillään arviolta 3,6 milj. euroa (nykyisin korvaukset keskimäärin n. 13 milj. euroa). Valtiokonttorille aiheutuisi lisäksi arviolta 3 htv lisäresurssitarve (300 000 euroa/vuosi). Vuosittaiset lisäkustannukset valtiolle enimmillään yhteensä 3,9 milj. euroa. Lisäksi Valtiokonttorille aiheutuisi tietojärjestelmämuutoksista noin 370 000 euron kertaluonteinen, kahdelle vuodelle jakaantuva lisämeno.

Keskinäisriippuvuus (muihin tavoitteisiin/HO korttikirjauksiin (henkilöt/asiat/muut ministeriöt): Haavoittuvassa asemassa olevien rikosuhrien aseman parantaminen rikosoikeudellisessa menettelyssä/OM/KRO, SM, STM

Turvataan rikoksen uhrin tukipalveluiden rahoitus/OM/KRO, SM, STM

Vaikuttavuus: Uudistus parantaa rikosten uhrin ja henkirikosten uhrin läheisten asemaa ja sujuvoittaa korvausprosessia.

7.8 Uudistetaan synnyttäneen äidin selvittämistä ja oikeusgeneettistä vanhemmuustutkimusta koskeva sääntely, YOO; 0,2 milj. euroa kertaluonteisesti ja 0,03 milj. euroa v. 2025 lukien

Keskeinen sisältö ja tavoite: Tammikuussa 2023 väestötietojärjestelmässä oli 1753 alaikäistä lasta, joiden väestötiedoissa ei ole tietoa hänet synnyttäneestä äidistä. Näistä 332 tulee valtioista, joista on katsottu olevan mahdotonta saada vanhemmuutta osoittavaa asiakirjaa, asiakirjan laillistamista tai asiakirjan alkuperää osoittavaa todistusta.

Tarkoituksena on mahdollistaa synnyttäneen äidin äitiyden selvittäminen ja vahvistaminen tilanteissa, jossa äitiydestä ei ole saatavilla asiakirjanäyttöä tai sen luotettavuudesta ei saada riittävää selvitystä. Uudistuksen tavoitteena on lisäksi edistää lapsen oikeutta tuntea vanhempansa tilanteissa, joissa lapsen otaksuttu vanhempi on kadonnut tai kuollut. Tällöin tuomioistuimien voisi viimesijaisesti määrätä kudosnäytteen otettavaksi myös haudatusta vainajasta vanhemmuuden selvittämiseksi korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO:2021:88 edellyttämällä tavalla.

Toteutustapa: Valmistellaan hallituksen esitys työryhmän mietinnön (linkki tähän) ja siitä saatavan lausuntopalautteen pohjalta.

Aikataulu: Toteutettavissa hallituskauden alkupuolella.

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto) OM, YOO

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Kokonaisuutena arvioidaan, että esityksen sisältämien ehdotusten toteuttamisesta aiheutuisi valtiontaloudelle 200 000 euron kertaluonteiset kustannukset vuonna 2024 ja noin 19 000–32 000 euron vuosittaiset kustannukset vuodesta 2025 alkaen.

Vaikutavuus: Synnyttäneen äidin selvittämistä ja oikeusgeneettistä vanhemmuustutkimusta koskevien säännösten uudistaminen edistää lapsen oikeutta tuntea vanhempansa ja helpottaa perheiden arkea, mikä lisää kansalaisten oikeusvaltiota kohtaan tuntemaa luottamusta. Uudistus selkeyttää vallitsevaa oikeustilaa ja näin ollen sujuvoittaa viranomaisten työtä.